

Kavramlar ve Örneklerle

GENEL TURİZM

Editör: Prof. Dr. A. Celil ÇAKICI

Yazarlar:

Doç. Dr. Gürkan AKDAĞ | Doç. Dr. Yılmaz AKGÜNDÜZ | Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT | Prof. Dr. Ozan BAHAR | Araş. Gör. Sercan BENLİ
Dr. Öğr. Üyesi Yeşim COŞAR | Prof. Dr. Osman ÇOLAKOĞLU | Araş. Gör. Dr. Ali DALGIÇ | Dr. Öğr. Üyesi Beril DÖNMEZ |
Araş. Gör. Dr. Remziye EKİCİ | Dr. Ozan GÜLER Araş. Gör. Aylin GÜVEN | Doç. Dr. Serhat HARMAN | Prof. Dr. Kurtuluş KARAMUSTAFA
Prof. Dr. İsmail KIZILIRMAK | Prof. Dr. Zafer ÖTER | Prof. Dr. Bahattin ÖZDEMİR | Doç. Dr. Gökçe ÖZDEMİR | Prof. Dr. Ferah ÖZKÖK
Prof. Dr. Mehmet SARIŞIK | Dr. Öğr. Üyesi Hülya TAŞTAN | Prof. Dr. Muharrem TUNA | Prof. Dr. Oğuz TÜRKAY
Doç. Dr. Şafak ÜNÜVAR | Doç. Dr. Gökçe YÜKSEK

DETAY
YAYINCILIK

İÇİNDEKİLER

Birinci Bölüm

TURİZME GENEL BAKIŞ

GİRİŞ.....	1
TURİZM ve İLİŞKİLİ KAVRAMLAR.....	2
Turist ve Günübirlükçi Kavramları	3
Turizm Endüstrisi ve Turistik Ürün.....	5
Turizmin Tarihsel Gelişimi.....	7
Antik Çağda	8
Orta Çağda Turizm.....	9
Sanayi Devrimi ve Sonrasında Turizm	9
Yirminci Yüzyılda Turizm.....	10
Turizmin Gelişmesini Etkileyen Faktörler.....	11
Teknoloji Varlığı ve Ulaşım Alanında Sergilenen Gelişmeler	12
Boş Zaman Kavramının Ortaya Çıkışı ve İnsan Ömrünün Uzaması	13
Global Ölçekte Harcanabilir Gelirlerdeki Artış	13
Güvenlik Unsurlarının Gelişimi	13
Kentleşme ve Nüfus Artışı	14
Kültür ve Eğitim Seviyesinin Yükselmesi-Turizm Bilincinin Oluşması	14
Sosyal Güvenlik Politikalarının Değişmesi ve Ücretli Tatil Hakkı	14
Çevreye Duyarlı Tüketim Bilinci	14
TURİZM VE DİĞER BİLİM DALLARI	15
Turizm ve Ekonomi	15
Turizm ve Coğrafya.....	15
Turizm ve Tıp	15
Turizm ve Psikoloji-Sosyoloji	16
Turizm ve İşletme Yönetimi	16
Turizm ve Hukuk.....	16
Turizm ve Siyasal Bilimler	16
Turizm ve Çevre.....	17
Turizm ve Antropoloji.....	17

Turizm ve Mühendislik-Mimarlık.....	17
Turizm ve Şehir-Bölge Planlama	17
TÜRKİYE'DE TURİZMİN GELİŞİMİ	18
Cumhuriyet Öncesi Turizm.....	18
Cumhuriyet Sonrası Turizm.....	19
Planlı Dönem Öncesi (1923-1962 Dönemi) Turizm	19
Planlı Dönemde Turizm.....	19

İkinci Bölüm

TURİZM ÇEŞİTLERİ VE ŞEKİLLERİ

GİRİŞ.....	27
TURİZM ÇEŞİTLERİ	27
Alışveriş Turizmi	28
Av Turizmi.....	29
Botanik Turizmi.....	30
Dark (Hüzün) Turizm	30
Deniz Turizmi.....	31
Eğitim Turizmi	31
Eğlence Turizmi	32
Eko Turizm	32
Etnik Turizm.....	34
Gastronomi Turizmi	34
İnanç Turizmi	35
İş Turizmi	35
Kırsal Turizm.....	36
Kongre Turizmi	36
Kültür Turizmi	37
Mağara Turizmi.....	38
Sağlık Turizmi	38
Spor Turizmi.....	39
Şarap Turizmi	40
Yayla Turizmi	41
TURİZM ŞEKİLLERİ	41
Turistin Geldiği Yere Göre Turizm.....	41
İç Turizm.....	42

Dış Turizm	42
Turist Sayısına Göre Turizm.....	42
Bireysel turizm	43
Kolektif Turizm	43
Kitle Turizmi	43
Seçilen Mevsime Göre Turizm	43
Yaz Turizmi	43
Kış Turizmi	44
Katılımın Süresine Göre Turizm	44
Kısa Süreli Turizm	44
Uzun Süreli Turizm	44
Katılanların Yaşlarına Göre Turizm	44
Gençlik Turizmi	45
Orta Yaş Turizmi.....	45
Üçüncü Yaş Turizmi.....	45
Katılanların Gelir Düzeyine Göre Turizm	45
Sosyal Turizm.....	45
Lüks Turizm	46
Kullanılan Ulaşım Aracına Göre Turizm.....	46
Karavan Turizmi.....	46
Gemi (Kurvaziyer) Turizmi.....	47
Yat Turizmi.....	47
Demiryolu Turizmi.....	47

Üçüncü Bölüm

TURİZM ve EKONOMİ

GİRİŞ.....	53
TEMEL EKONOMİK KAVRAMLAR ve TURİZM.....	53
Ekonomi Bilim Dalının Bölümleri	56
Temel Ekonomik Sistemler	56
Ulusal Gelir ve Turizm.....	57
PİYASA ÇEŞİTLERİ ve TURİZM.....	60
Piyasa Türleri.....	61
Tam Rekabet Piyasası	61
Tekelci (Monopolcü) Rekabet Piyasaları	61

Monopol (Tekel) Piyasa	62
Oligopol Piyasa	62
Turizm Endüstrisinde Devletin Müdahalesi ve Rolü	62
TURİZMİN EKONOMİK ETKİLERİ	64
Turizmin Olumlu Ekonomik Etkileri	64
Turizmin Olumsuz Ekonomik Etkileri.....	68
TURİZMİN EKONOMİK ETKİLERİNİN ÖLÇÜLMESİ	70
Çarpan Katsayısı	72
Girdi-Çıktı Analizi	74
Turizm Uydu Hesapları	74

Dördüncü Bölüm

TURİZM ARZ VE TALEBİ

GİRİŞ	79
TURİZM ARZI	80
Tanımları ve Özellikleri	80
Turizm Arzının Unsurları.....	80
Turizm Arzının Özellikleri	81
Turizm Arzını Etkileyen Faktörler	83
Turizm Arzının Esnekliği.....	85
Arz Edilen Miktarın ve Arzın Değişmesi	87
Türkiye’de Turizm Arzı	88
TURİZM TALEBİ	89
Tanımları ve Özellikleri	89
Turizm Talebini Etkileyen Faktörler	92
Ekonomik Faktörler.....	92
Sosyal Faktörler.....	95
Bireysel Faktörler	96
Politik Faktörler	96
Psikolojik Faktörler.....	97
Turizm Talebinin Fiyat Esnekliği.....	97
Turizm Talebinin Gelir Esnekliği.....	99
Turizm Talebinin Çapraz Fiyat Esnekliği.....	100
Türkiye’ye Yönelik Turizm Talebi.....	101

Beşinci Bölüm

TURİZMDE ÇEVRE VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

GİRİŞ.....	105
ÇEVRE KAVRAMI VE GÜNCEL ÇEVRE SORUNLARI	106
ÇEVRE VE TURİZM ETKİLEŞİMİ.....	108
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ve TURİZM.....	109
Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma	110
Sürdürülebilir Turizm	111
Sürdürülebilir Turizm Sertifikaları.....	113
Konaklama Sektöründe Sürdürülebilir Turizm Sertifikaları	113
Seyahat Sektöründe Sürdürülebilir Turizm Sertifikaları	114
Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları.....	119
Konaklama Sektöründe Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları	120
Seyahat Sektöründe Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları	123

Altıncı Bölüm

TURİZM VE TOPLUM

GİRİŞ.....	133
TURİZM OLAYINDA TOPLUMSAL EĞİLİMLER.....	134
Birey, Kültür ve Toplum	134
Toplumsallaşma	139
Toplumsal Kategoriler ve Kalıp Yargılar.....	140
Turist Tipleri, Özellikleri ve Yerel Toplumla Etkileşimleri.....	142
Gray'in Turist Tipolojisi	142
Cohen'in Turist Tipolojisi	143
Plog'un Turist Tipolojisi	144
Smith'in Turist Tipolojisi	144
TURİZMİN TOPLUMSAL NİTELİĞİ	146
Demografik Etkiler.....	146
Ekonomik Etkiler	147
Kültürel Etkiler.....	148
Çevresel (Toplumsal Çevre) Etkiler.....	148
Politik Etkiler	148
TURİZM VE TOPLUMSALLAŞMA.....	149
Turizm ve Toplumsallaşmanın Kapsamı ve Amacı	149

Turizm ve Toplumsallaşma Şekilleri.....	150
Turist Açısından Toplumsallaşma	150
Yerel Halk Açısından Toplumsallaşma	152
Turizmciler Açısından Toplumsallaşma	153
Turizm ve Toplumsallaşmanın Sonuçları.....	154
Turizm ve Dünya Barışı	155

Yedinci Bölüm

TURİZMDE CAZİBE UNSURLARI

GİRİŞ.....	161
DOĞAL ÇEKİCİLİKLER.....	162
Doğal Olaylar.....	162
Doğal Güzellikler	163
KÜLTÜREL ÇEKİCİLİKLER	164
Sosyo-Kültürel Çekicilikler.....	164
Tarihi Eserler	165
ÖZEL OLAYLAR	167
Festivaller	167
Kongre	168
Fuar ve Sergiler	168
AKTİVİTELER (SPORTİF ETKİNLİKLER).....	169
EĞLENCE ÇEKİCİLİKLERİ	171
DİĞER ÇEKİCİLİK UNSURLARI	172
İmaj.....	172
Turizm İşletmeleri.....	173
Psikolojik Etkenler	175
Ekonomik Unsurlar	175
ÖZEL AMAÇLAR.....	177
Sağlık Hizmeti Olanakları.....	177
Dini Çekicilik Unsurları	178
Yönetmelik Çekicilikler	179

Sekizinci Bölüm
TURİZMDE ULAŞTIRMA

GİRİŞ.....	181
ULAŞTIRMA KAVRAMI.....	181
ULAŞTIRMA SİSTEMİ ve BİLEŞENLERİ.....	184
TURİZM VE ULAŞTIRMA İLİŞKİSİ	185
ULAŞTIRMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ VE TURİZME ETKİLERİ.....	188
TURİZMDE ULAŞTIRMA ŞEKİLLERİ	191
Karayolu Ulaşımı	192
Demiryolu Ulaşımı	195
Denizyolu Ulaşımı	198
Havayolu Ulaşımı	202

Dokuzuncu Bölüm
KONAKLAMA SEKTÖRÜ

GİRİŞ.....	211
AĞIRLAMA ENDÜSTRİSİ VE KONAKLAMA SEKTÖRÜ.....	211
KONAKLAMA SEKTÖRÜNÜN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	212
DÜNYADA KONAKLAMA SEKTÖRÜ.....	213
KONAKLAMA İŞLETMELERİ	214
Konaklama İşletmelerinin Özellikleri	215
Konaklama İşletmelerinin Sınıflandırılması.....	216
Oteller.....	217
Moteller	218
Tatil Köyleri	218
Butik Konaklama Tesisleri.....	218
Düşük Bütçeli Konaklama Tesisleri	218
Hosteller.....	219
Mobil Konaklama ve Kampingleler	219
Apart Oteller.....	219
Pansiyonlar	219
İkincil Konutlar	220
Diğer Konaklama Tesisleri	220
Konaklama İşletmelerinde Operasyon.....	220
Konaklama-Ön Büro Operasyonu.....	221

Yeme-İçme Operasyonu.....	221
Kat Hizmetleri Operasyonu	222
Diğer Destek Operasyonları.....	222
OTEL İŞLETMELERİ	222
Türkiye’de Otel İşletmelerinin Sınıflandırılması	224
Avrupa Birliğinde Otellerin Sınıflandırılması	227
Otel İşletmelerinde Organizasyon Yapısı	228

Onuncu Bölüm

TURİZMDE YİYECEK-İÇECEK

GİRİŞ.....	233
YİYECEK-İÇECEK SEKTÖRÜNÜN TARİHSEL GELİŞİMİ	234
GASTRONOMİ VE TURİZM İLİŞKİSİ	235
Gastronomik Kimlik	236
Gastronomik Turizm Ürünleri	237
Yiyecek İmaji.....	237
YİYECEK İÇECEK İŞLETMELERİNİN YÖNETİMİ.....	238
Yiyecek-İçecek İşletmelerinin Sınıflandırılması ve Türleri	239
Restoranlar.....	240
Hızlı Servis Sunan (Fast Food) Restoranlar.....	240
Barlar	240
Kafeteryalar	241
Toplu Yiyecek-İçecek Hizmeti Veren İşletmeler	241
Restoranlar Bağlamında Tüketici Davranışları.....	241
Yiyecek-İçecek Yönetiminin Bileşenleri	243
YİYECEK-İÇECEK ENDÜSTRİSİNDE GÜNCEL EĞİLİMLER.....	246
Slow Food Akımı.....	246
Temalı Restoranlar ve Barlar	247
Yiyecek Fotoğrafçılığı.....	248
Surf & Turf Akımı	250

On Birinci Bölüm

TURİZM ENDÜSTRİSİNDE KARİYER

GİRİŞ.....	255
TURİZM İŞLETMELERİNDE İNSAN KAYNAĞININ ÖNEMİ VE ÖZELLİĞİ	256
KARİYER KAVRAMI, AŞAMALARI VE SEÇİMİ	257
Kariyer Kavramının Tanımı ve Önemi	257
Kişisel Faktörler	258
Çevresel Faktörler.....	259
Mesleki Faktörler	260
Kariyer Aşamaları.....	260
TURİZM İŞLETMELERİNDE KARİYER YÖNETİMİ	262
Kariyer Amaçları.....	262
Kariyer Planlama Yöntemleri	262
Kariyer Planlama Süreci.....	265
Bireysel Kariyer Planlama Süreci	265
Örgütsel Kariyer Planlama Süreci	265
TURİZM İŞLETMELERİNDE KARİYER OLANAKLARI	266
TURİZM İŞLETMELERİNDE KARİYER ENGELLERİ	268

On İkinci Bölüm

TURİZMDE DESTİNASYON YÖNETİMİ

GİRİŞ.....	273
GENEL OLARAK DESTİNASYON.....	274
Destinasyon Kavramı	274
Destinasyonların Sınıflandırılması	275
Destinasyonun Özellikleri	277
DESTİNASYONLARIN ÇEKİM UNSURLARI.....	278
DESTİNASYON YAŞAM EĞRİSİ	279
DESTİNASYON YÖNETİMİ	282
Destinasyon Yönetim İhtiyacı	284
Destinasyon Yönetim Süreci.....	286
Destinasyonlarda Planlama.....	286
Destinasyonda Örgütlenme	288
Destinasyonda Koordinasyon.....	290

Destinasyonda Yürütme	291
Destinasyonda Kontrol	291
Destinasyonlarda Sürdürülebilirlik ve Rekabet Gücü	292

On Üçüncü Bölüm

TURİZM ÖRGÜTLERİ

GİRİŞ	301
TURİZMDE ÖRGÜTLENME VE ÖNEMİ	301
ULUSAL TURİZM ÖRGÜTLERİ	303
Ulusal Resmi Turizm Örgütleri.....	303
Kültür ve Turizm Bakanlığı.....	303
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Turizm Sektör Meclisi.....	304
Türkiye Sehayat Acentaları Birliği (TÜRSAB)	304
Turist Rehberleri Birliği (TUREB).....	305
Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu (TTOK).....	305
Ulusal Sivil Turizm Örgütleri.....	305
Türkiye Otelciler Federasyonu (TÜROFED).....	305
Türkiye Otelciler Birliği (TÜROB)	306
Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği (TTYD).....	306
Turizm Akademisyenleri Derneği (TUADER)	307
Profesyonel Otel Yöneticileri Derneği (POYD).....	308
Turizm Otel Yöneticileri Derneği (TUROYD).....	308
Deniz Turizmi Birliği Derneği (DTBD)	308
Turizm Gazetecileri ve Yazarları Derneği (TUYED).....	309
Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV).....	309
Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı (TUGEV).....	309
Türk Tanıtma Vakfı (TÜTAV).....	310
Tüm Aşçılar ve Pastacılar Konfederasyonu (TAŞPAKON)	311
Türkiye Aşçılar Federasyonu (TAFED)	311
İstanbul Kongre ve Ziyaretçi Bürosu (ICVB)	311
Mezun Dernekleri.....	312
ULUSLARARASI TURİZM ÖRGÜTLERİ	314
Uluslararası Resmi Turizm Örgütleri.....	314
Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü	314
Uluslararası Sosyal Turizm Bürosu	316

Uluslararası Turizm Birliği	316
Uluslararası Kongreler ve Toplantılar Birliği	316
Uluslararası Otel, Restoran ve Kurumsal Eğitim Enstitüleri Konseyi..	317
Avrupa Seyahat Komisyonu	317
Avrupa Otel, Restoran ve Kurumsal Eğitim Konseyi	317
Uluslararası Sivil Turizm Örgütleri.....	318
Uluslararası Hava Taşıma Birliği	318
Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi	318
Seyahat Acentaları Birlikleri Evrensel Federasyonu	318
Dünya Seyahat Acentaları Birliği	319
Dünya Turist Rehberleri Birliği Federasyonu	319
Uluslararası Oteller ve Restoranlar Birliği	320
Dünya Turizm Eđitimi Birliği	320
Turizm ve Eğlence Eđitimi Derneği	320
Uluslararası Turizm Ticaret Fuarları Birliği	321
Uluslararası Skal Kulüpleri	321

On Dördüncü Bölüm

TURİZMİN GELECEĞİ VE YENİ EĞİLİMLER

GİRİŞ.....	325
DÜNYA TURİZM HAREKETLERİ	326
ULUSLARARASI TURİZMDE YENİ BEKLENTİLER	329
TÜRKİYE'DE TURİZM HAREKETLERİ	332
TÜRKİYE TURİZMİNDE YENİ BEKLENTİLER	335

Beşinci Bölüm

TURİZMDE ÇEVRE VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Dr. Ozan GÜLER
Mersin Üniversitesi
ozanguler@mersin.edu.tr

Arş.Gör.Dr.Remziye EKİCİ
Çankırı Karatekin Üniversitesi
remziyeekici@karatekin.edu.tr

Prof.Dr.Oğuz TÜRKAY
Sakarya Uygulamalı
Bilimler Üniversitesi
turkay@sakarya.edu.tr

GİRİŞ

İnsanoğlu, dünyaya ilk geldiği andan itibaren doğa ile etkileşime girmeye başlamıştır.¹ Yontma Taş Devri'nden bu yana hayatta kalmak ve yaşam kalitesini artırmak için mücadele eden insanoğlu, toplu yaşama geçişle birlikte yaşadığı çevreyi ve doğal kaynakları olabildiğince kullanabilmenin yollarını aramıştır.² Bilhassa ateşin bulunması ve tarımın keşfi, insan-doğa etkileşimini olağanüstü şekilde değiştirmiştir. Örneğin 3700 yıl önce Sümer kentleri aşırı sulama nedeniyle toprağın tuzlanarak çölleşmesi sorunuyla karşılaşmıştır.³ Hatalı tarım uygulamalarını takiben gerçekleşen sanayi devrimleri ve dünya savaşları çevre üzerinde ağır tahribatlar yaratmaya başlamıştır.⁴ Özellikle son 100 yılda yaşanan çevre sorunları, bugün karşı karşıya kaldığımız sorunların neredeyse tamamının sorumlusu olabilecek kadar büyüktür. Ne pahasına olursa olsun ekonomik refah, hızlı ve plansız kentleşme, sanayileşme, giderek azalan doğal kaynaklar ve bütün bunların üzerinde katlanarak artan nüfus, 21. yüzyılda gelecek konusundaki çevresel endişeleri artırmaktadır.^{5,6}

Son yıllarda fiziksel çevre üzerinde yaşanan ağır tahribat, turizmin çevre ile ayrılmazlığının önemini daha da artırmaktadır.⁷ Öyle ki, çevresel dengede yarattığı bozulma ve kirlenme, turizme yönelik en önemli eleştirilerin arasında yer almaktadır.^{8,9} Doğası gereği var oluşunu ve mevcudiyetini fiziksel ve toplumsal kaynaklara borçlu olan turizm için hava, su, toprak, bitki örtüsü, hayvan çeşitliliği, kültürel ve tarihi eserler ile insan yapımı oluşumlar adeta birer hammadDEDİR. Bu nedenle, diğer tüm endüstrilerin aksine, doğal çevre ve beşeri kaynaklara bağımlılığı çok yüksek olan turizm için çevresel kaynaklar çok hayati bir unsurdur.^{10,11,12,13,14,15} Bir bölgenin doğal çevresi ve eko sistemi, hem turizmin geleceği için, hem de turizmin yaratabileceği olumsuz etkiler nedeni ile korunması gereken en önemli kaynaklardır.¹⁶ Özellikle turizm açısından incelendiğinde, deniz ve güneş gibi doğal kaynakların yanında tarihi ve kültürel mirasın da çevresel bir boyut olarak korunması gerekmektedir.¹⁷ Kısacası çevresel tüm değerler, "turizmin olmazsa olmazıdır".¹⁸